

1984

George Orwell

Voorwoord

Toen 1984 in 1949 verscheen, was de wereld nog maar net bekomen van de verwoestingen van de Tweede Wereldoorlog. Totalitaire regimes hadden hun vernietigende kracht getoond, en de ideologische spanningen tussen Oost en West begonnen zich reeds te verharderen. In deze context schreef George Orwell een roman die niet enkel een politieke waarschuwing was, maar ook een diepgaande analyse van macht, taal en menselijke kwetsbaarheid.

1984 is meer dan een dystopisch verhaal over een denkbeeldige toekomst. Het is een onderzoek naar de mechanismen waarmee macht zichzelf in stand houdt. In de wereld van Oceanië wordt de waarheid voortdurend herschreven, taal gereduceerd tot propagandamiddel en het individu herleid tot een radertje in een allesomvattend systeem. Orwell toont hoe controle niet alleen wordt uitgeoefend via geweld, maar vooral via manipulatie van informatie en de systematische vernietiging van persoonlijke herinnering.

Centraal staat Winston Smith, een ogenschijnlijk onbeduidende ambtenaar die werkt voor het Ministerie van Waarheid. Zijn taak is het herschrijven van het verleden zodat het steeds in overeenstemming blijft met de actuele lijn van de Partij. In zijn innerlijke verzet tegen deze voortdurende vervalsing belichaamt Winston het verlangen naar waarheid en authenticiteit. Zijn strijd is echter niet enkel politiek, maar ook existentieel: hij probeert vast te houden aan een innerlijk besef van realiteit in een wereld waarin zelfs feiten vloeibaar zijn geworden.

Orwells roman introduceerde begrippen die sindsdien diep in het collectieve bewustzijn zijn doorgedrongen: “Big Brother”, “nieuwspraak”, “dubbeldenk”. Deze concepten zijn niet louter literaire vondsten, maar scherpe instrumenten om de werking van propaganda, ideologie en massamedia te analyseren. De kracht van 1984 ligt in de tijdloosheid van deze observaties. Hoewel de roman geworteld is in de politieke realiteit van de twintigste eeuw, blijft zijn waarschuwing actueel in elke samenleving waarin informatie kan worden gemanipuleerd en taal kan worden uitgehold.

Dit boek nodigt de lezer uit om kritisch na te denken over vrijheid, waarheid en verantwoordelijkheid. Het confronteert ons met de vraag in hoeverre het individu in staat is weerstand te bieden aan een systeem dat niet alleen het gedrag, maar ook het denken probeert te beheersen. 1984 is daarmee niet enkel een verhaal over onderdrukking, maar ook een spiegel die de kwetsbaarheid van elke democratische samenleving zichtbaar maakt.

Wie deze roman leest, betreedt een wereld die huiveringwekkend herkenbaar kan aanvoelen. Juist daarom blijft Orwells werk een essentieel literair monument: het herinnert ons eraan dat vrijheid niet vanzelfsprekend is, en dat de verdediging van waarheid begint bij het vermogen om zelfstandig te denken.

Inhoudsopgave

DEEL I.....	5
HOOFDSTUK I.....	5
HOOFDSTUK II	15
HOOFDSTUK III	20
HOOFDSTUK IV	25
HOOFDSTUK V	31
HOOFDSTUK VI.....	40
HOOFDSTUK VII.....	44
HOOFDSTUK VIII	51
DEEL II.....	65
HOOFDSTUK I.....	65
HOOFDSTUK II	73
HOOFDSTUK III	80
HOOFDSTUK IV	86
HOOFDSTUK V	93
HOOFDSTUK VI.....	100
HOOFDSTUK VII.....	102
HOOFDSTUK VIII	107
HOOFDSTUK IX.....	115
HOOFDSTUK X	129
DEEL III	134
HOOFDSTUK I.....	134
HOOFDSTUK II	143
HOOFDSTUK III	157
HOOFDSTUK IV	167
HOOFDSTUK V	172
HOOFDSTUK VI.....	175
BIJLAGE DE BEGINSELEN VAN DE NIEUWSPRAAK	182

DEEL I

HOOFDSTUK I

Het was een heldere, kille aprildag en de klokken sloegen één uur. Winston Smith trok zijn schouders op tegen de bijtende wind en glipte door de glazen deuren van de Overwinningsresidentie; niet snel genoeg om te verhinderen dat een werveling van stof hem volgde naar binnen.

In de hal hing een geur van gekookte kool en oud poetslinnen. Aan het uiteinde was een veel te grote, felgekleurde poster aan de muur geprikt. Er stond niets anders op dan een reusachtig gezicht, meer dan een meter breed: het gezicht van een man van rond de veertig, met een dikke zwarte snor en ruwe, toch knappe trekken. Winston liep door naar het trappenhuis. De lift proberen had geen zin. Zelfs op goede dagen deed hij het zelden, en nu was de stroom overdag afgesloten. Dat hoorde bij de bezuinigingen voor de Haatweek. Zijn flat lag op de zevende verdieping en Winston, negenendertig jaar oud en met een spataderzweer aan zijn rechterkuit, klom langzaam, bleef een paar keer staan om op adem te komen. Op elke verdieping, recht tegenover de liftschacht, keek hetzelfde reusachtige gezicht vanaf de muur op je neer. Het was zo'n portret dat je overal volgde met zijn ogen. Oom houdt je in de gaten, stond eronder.

Binnen in de flat klonk een honingzoete stem die een opsomming van productiecijfers voor gietijzer voorlas. De stem kwam uit een langwerpige metalen plaat, een soort dof geworden spiegel, die een groot deel van de rechtermuur in beslag nam. Winston draaide aan een knop; het volume werd zachter, maar de woorden bleven verstaanbaar. Het toestel – een telescherm – kon zachter, maar nooit helemaal uit. Hij liep naar het raam. Hij was klein en tenger; het blauwe Partij-uniform maakte hem nog magerder. Zijn haar was licht, zijn gezicht van nature blozend, zijn huid ruw geworden door scherp scheerzeep, botte scheermesjes en de strenge winter die eindelijk afliep.

Buiten leek de wereld, zelfs door het gesloten raam, ijskoud. In de straat joegen kleine windvlagen stof en oude kranten omhoog. Hoewel de zon scheen en de hemel felblauw was, leken alle kleuren verdwenen, behalve op de overal geplakte affiches. Het gesnorde gezicht hield elke straathoek in de gaten. Op het gebouw tegenover hem hing er weer een. Oom houdt je in de gaten, en de donkere ogen boorden zich in die van Winston. Lager, op straatniveau, klapperde een gescheurde poster in de wind; hij bedekte en onthulde telkens hetzelfde woord: Engelsoc. In de verte zweefde een helikopter tussen de daken door, hing even stil als een libel, maakte toen een wijde boog en verdween. Politiepatrouille,

die door ramen naar binnen gluurde. Maar die patrouilles deden er eigenlijk niet toe. Alleen de Gedachtenpolitie telde.

Achter hem ratelde het telescherm door over gietijzer en de successen van het Negende Driejarenplan. Het scherm zond én ontving tegelijk. Elk geluid dat Winston maakte, harder dan een fluistering, werd opgevangen; en zolang hij in het zicht van de metalen plaat bleef, kon hij ook gezien worden. Er was natuurlijk geen manier om te weten of je op dat moment bekeken werd. Hoe vaak of volgens welke regels de Gedachtenpolitie op een bepaald toestel inschakelde, bleef een raadsel. Het kon zelfs zijn dat ze je permanent in de gaten hielden. Hoe dan ook, ze konden op elk gewenst moment inschakelen. Je leefde – en dat was een tweede natuur geworden – met de zekerheid dat elk geluid gehoord werd en elke beweging, behalve in het donker, gadegeslagen.

Winston stond met zijn rug naar het scherm. Dat was veiliger, al wist hij heel goed dat zelfs een rug veel kon verraden. Op een kilometer afstand rees het Ministerie van Waarheid, waar hij werkte, als een reusachtig, smetteloos gebouw op uit de stoffige omgeving. Dit, dacht hij met een vage walging, was Londen, hoofdstad van Luchtstrook Eén, de op twee na dichtstbevolkte provincie van Oceanië. Hij probeerde zich flarden uit zijn kinderjaren te herinneren die hem hadden kunnen vertellen of Londen er altijd zo had uitgezien. Waren er altijd al die vervallen negentiende-eeuwse huizenrijen geweest, muren gestut met vermolmdde balken, ramen dichtgetimmerd met karton, daken van golfplaat, hekken half ingestort? En die gebombardeerde plekken waar pleisterstof wervelde en onkruid welig tierde op puinhopen; en waar bommen meer ruimte hadden gemaakt, die armoedige houten optrekjes als konijnenhokken? Het lukte niet. Er bleef niets over van zijn jeugd dan een paar felle, onsamenhangende beelden zonder context.

Het Ministerie van Waarheid – Minwaar in nieuwsspraak – onderscheidde zich volkomen van alles eromheen. Een kolossale witte betonnen piramide die etage na etage driehonderd meter de lucht in rees. Vanaf Winstons plek kon je de drie Partijleuzen lezen, in sierlijke letters op de witte gevel gegraveerd:

Oorlog is vrede
Vrijheid is slavernij
Onwetendheid is kracht.

Volgens geruchten telde het Ministerie van Waarheid drieduizend kamers bovengronds en evenveel vertakkingen onder de grond. Er stonden in Londen maar drie andere gebouwen van dezelfde omvang en aanblik. Ze waren zo massief dat je vanaf het dak van de Overwinningsresidentie alle vier tegelijk kon zien. Het waren de zetels van de vier ministeries waarin de gehele staatsmacht was ondergebracht. Het Ministerie van Waarheid beheerde nieuws, amusement, onderwijs en kunst. Het Ministerie van Vrede voerde oorlog. Het Ministerie van Liefde handhaafde wet en orde. Het Ministerie van Overvloed regelde de economie. In nieuwsspraak: Minwaar, Minivred, Minlief, Minov.

Het Ministerie van Liefde was het meest gevreesde. Het had geen ramen. Winston was er nooit geweest en er nooit dichterbij dan vijfhonderd meter bij in de buurt gekomen. Er binnenkomen was alleen mogelijk voor officiële plichten, en dan nog via een doolhof van prikkeldraad, pantserdeuren en mitrailleuropeningen. Zelfs de straten naar de versterkte omheining krioelden van zwarte uniformen met wapenstokken.

Winston draaide zich abrupt om. Zijn gezicht kreeg de kalme, optimistische uitdrukking die voor het telescherm werd aanbevolen. Hij liep naar de kleine keuken. Door vroeg weg te gaan uit het Ministerie had hij zijn middageten in de kantine overgeslagen en hij wist dat er in de keuken niets anders lag dan het stukje zwart brood voor het ontbijt van morgen. Van een plank pakte hij een fles met een kleurloze vloeistof waarop in witte letters Overwinningsgin stond. Er steeg een weë, vette geur van op, als van Chinese rijstwijnen. Hij schonk zichzelf bijna een hele mok in, zette zich schrap en sloeg het achterover als een medicijn.

Meteen kleurde zijn gezicht scharlaken en sprongen de tranen in zijn ogen. Het was alsof hij salpeterzuur dronk, met daarbij het gevoel dat er een knuppel in zijn nek sloeg. Toch ebde de brand in zijn maag na een poosje weg en begon de wereld er iets vrolijker uit te zien. Hij pakte een sigaret uit een oud pakje met het opschrift Overwinningssigaretten en hield hem per ongeluk rechtop; de tabak viel eruit. De volgende lukt beter. Hij liep terug naar de woonkamer en ging aan een klein tafeltje links van het telescherm zitten. Uit de la haalde hij een vulpen, een inktpot en een dik, roodruig schrift met gemarmerde kaft.

Om een of andere reden stond het telescherm in deze kamer op een onlogische plek. In plaats van op de achtermuur, waar het de hele ruimte had kunnen overzien, hing het op de langste muur, tegenover het raam. Aan het ene uiteinde was een soort nis ontstaan, waar Winston nu stond, waarschijnlijk ooit bedoeld voor boekenplanken. Door zich in die nis te drukken ontsnapte hij aan het zicht van het scherm. Gehoord kon hij natuurlijk nog steeds worden, maar zolang hij daar bleef, kon niemand hem zien. De merkwaardige indeling van de kamer had hem mede op het idee gebracht dat hij nu ging doen. Het schrift dat hij uit de la had gehaald, had ook meegespeeld. Het was prachtig. Dat soort zacht, crèmewit papier, een beetje vergeeld door de jaren, werd al minstens veertig jaar niet meer gemaakt. Toch vermoedde hij dat het schrift veel ouder was. Hij had het zien liggen in de versleten etalage van een rommelzaak in een verloederde buurt (welke precies wist hij niet meer) en plotseling had hij het móésten hebben. Partijleden hoorden niet in gewone winkels te komen – dat heette ‘concurrentie aanwakken’ – maar de regel werd niet streng nageleefd, zeker niet als het om dingen ging als schoenveters of scheermesjes, die je anders nergens kon krijgen. Hij had even om zich heen gekeken, was naar binnen gestapt en had het schrift gekocht voor tweeënhalve dollar. Toen dacht hij nog niet dat het ergens voor zou dienen. Hij had het heimelijk meegenomen, verstoppt in zijn aktetas. Zelfs leeg was het al een compromitterend bezit.

Hij stond op het punt een dagboek te beginnen. Op zichzelf was dat niet verboden – er bestonden geen wetten meer – maar als het ontdekt werd, kon hij rekenen op de doodstraf of minstens vijftig jaar dwangarbeid. Winston zette een penpunt in de houder en likte de olie ervan af. Een vulpen was een ouderwets ding, nauwelijks nog gebruikt, zelfs niet voor handtekeningen; hij had er met veel moeite en in het geniep een bemachtigd omdat hij vond dat zulk fraai papier een echte pen verdiende, geen harde stifttip. Eigenlijk schreef hij zelden met de hand. Behalve voor heel korte aantekeningen dicteerde hij alles via spreekscript, wat hier natuurlijk onmogelijk was. Hij doopte de pen in de inkt en aarzelde even. Zijn ingewanden trilden. Papier bekrassen was de beslissende stap. In kleine, onbeholpen letters schreef hij:

4 april 1984.

Hij leunde achterover. Een duizelingwekkend gevoel van machteloosheid overviel hem. Om te beginnen wist hij niet eens zeker of het echt 1984 was. Het jaar klopte ongeveer, want hij was vrij zeker negenendertig en dacht dat hij in 1944 of 1945 geboren was; maar tegenwoordig was het onmogelijk een datum tot op een of twee jaar nauwkeurig vast te stellen.

Voor wie, dacht hij plotseling, schrijf ik dit eigenlijk? Voor de toekomst, voor wie na ons komt. Zijn blik bleef hangen op de twijfelachtige datum en het nieuwsspraakwoord dubbeldenken drong zich aan hem op. Voor het eerst drong de volle omvang van wat hij ging doen tot hem door. Hoe spreek je de toekomst aan? Dat was bij voorbaat onmogelijk. Ofwel de toekomst leek op het heden en dan zou hij niet gehoord worden; ofwel ze was anders en dan waren zijn kwellingen zinloos.

Lang staaarde hij naar het papier. Uit het telescherm klonk nu schelle militaire muziek. Merkwaardig genoeg leek hij niet alleen de gave om zich uit te drukken verloren te hebben, maar ook vergeten te zijn wat hij eigenlijk had willen zeggen. Wekenlang had hij zich op dit moment voorbereid, maar nooit gedacht dat hij meer nodig zou hebben dan moed. Schrijven zou gemakkelijk zijn: hij hoefde alleen maar het eindeloze innerlijke monoloog dat al jaren door zijn hoofd speelde op papier te zetten. Maar nu was zelfs dat monoloog verstomd. Bovendien begon zijn zweer weer te jeuken. Hij durfde niet te krabben uit angst voor ontsteking. De seconden verstreken. Hij was zich alleen nog bewust van het papier voor hem, de jeuk aan zijn kuit, het geschreeuw van de muziek en een lichte roes van de gin.

In paniek begon hij plotseling te schrijven, half bewusteloos van wat hij neerkrabbelde. Zijn kinderlijke handschrift vulde de pagina, zonder hoofdletters, zonder leestekens:

4 april 1984. Gisteravond in de bioscoop. Alleen oorlogsfilms. Een goeie over een vluchtelingenboot die gebombardeerd werd boven de Middellandse Zee. Het publiek vond het prachtig toen ze schoten op een dikke kerel die zwom met een helikopter achter zich

aan. Eerst drijft hij als een walvis in het water, dan in het vizier van de helikopter, dan zit hij vol gaten en wordt de zee om hem heen roze en zinkt hij alsof het water door de gaten naar binnen stroomt. Iedereen lacht als hij zinkt. Dan een vlot vol kinderen met een helikopter erboven. Een vrouw, waarschijnlijk joods, zit vooraan met een jongetje van een jaar of drie in haar armen. Het kind huilt van angst en drukt zijn hoofd tegen haar borst alsof hij erin wil kruipen en zij slaat haar armen om hem heen en probeert hem te troosten hoewel ze zelf ook bang is, ze probeert hem zo goed mogelijk af te schermen alsof haar armen de kogels kunnen tegenhouden. Dan laat de helikopter een bom van twintig kilo vallen fel licht en het vlot spat uit elkaar. Dan een prachtig shot van een kinderarm die hoog hoog hoog door de lucht vliegt een helikopter met camera moet dat hebben gefilmd en er werd hard geapplaudiseerd aan de Partijkant maar een vrouw aan de proles-kant maakt herrie en schreeuwt dat zoiets niet voor kinderen mag ze kunnen dat niet het is slecht voor kinderen ze houdt pas op als de politie haar grijpt en haar eruit gooit ik denk niet dat haar wat overkomt niemand luistert naar proles typisch proles ze —

Winston hield op met schrijven, vooral omdat hij kramp kreeg. Hij wist niet wat hem die stortvloed van vuiligheid had doen uitbraken. Maar tegelijkertijd was een ander, heel ander voorval in zijn hoofd helder geworden, en bijna had hij liever dáár over geschreven. Hij beseftte dat het door dat voorval kwam dat hij vandaag halsoverkop naar huis was gegaan om aan dit dagboek te beginnen.

Het was die ochtend gebeurd op het Ministerie, als je van zoiets vaags kon zeggen dat het ‘gebeurde’.

Het was bijna elf uur en in de Archiefafdeling waar Winston werkte werden de stoelen uit de hokjes gehaald en in de hal tegenover het grote telescherm gezet voor de Twee Minuten Haat. Winston had net plaatsgenomen in een van de middelste rijen toen er twee mensen binnenkwamen die hij van gezicht kende maar met wie hij nooit had gesproken. De ene was een meisje dat hij vaak in de gangen tegenkwam. Hij kende haar naam niet, maar wist dat ze op de Fictieafdeling werkte. Omdat hij haar een paar keer met olieachtige handen en een schroevendraaier had gezien, nam hij aan dat ze onderhoud deed aan de romanmachines. Ze was een trots uitziend meisje van een jaar of zevenentwintig, met dik zwart haar, sproeten en snelle, atletische bewegingen. Om haar middel zat een smalle scharlaken band, insigne van de Anti-Seks Jeugd, een paar keer om het Partij-uniform geknoopt, net strak genoeg om de vorm van haar heupen te laten uitkomen. Winston had een hekel aan haar vanaf het eerste ogenblik. Hij wist waarom. Het kwam door die sfeer van hockeylvelden, koude douches, collectieve wandeltochten en algemene moraliteit die ze uitstraalde. Hij had vrijwel een hekel aan alle vrouwen, vooral aan jonge en knappe, die de fanatiekste Partij-aanhangers waren, de gretigste slikkers van propaganda, de amateurspionnen, de snuffelaars naar ketterij. Maar dit meisje leek hem nog gevaarlijker dan de rest. Een keer waren ze elkaar in een gang gepasseerd en had ze hem zo

doordringend aangekeken dat hij vervuld raakte van zwarte angst. Hij hield haar zelfs voor een agente van de Gedachtenpolitie. Dat was weliswaar onwaarschijnlijk. Toch voelde hij telkens als ze in de buurt was een mengeling van onbehagen, angst en vijandigheid.

De andere was O'Brien, een lid van de Binnenpartij die zo hoog en ver boven hem stond dat Winston slechts een vaag idee had van zijn functie. Zodra de zwarte overall van een Binnenpartijlid verscheen, viel er een stilte over de mensen rond de stoelen. O'Brien was fors gebouwd, met een dikke nek en een grof, hard gezicht waarin toch iets van humor school. Tegenover die imponerende verschijning had hij iets innemends. De manier waarop hij zijn bril op zijn neus zette was eigenaardig ontwapenend – eigenaardig beschaafd, zou je kunnen zeggen. Het gebaar deed denken aan een achttiende-eeuwse edelman die zijn snuifdoos aanbood, als iemand zo iets nog wist. Winston had O'Brien een stuk of tien keer gezien in evenzovele jaren. Hij voelde zich tot hem aangetrokken, niet alleen vanwege het contrast tussen zijn wereldse manieren en zijn worstelaarslichaam. Het kwam vooral doordat hij heimelijk geloofde (of liever hoopte) dat O'Briens politieke orthodoxie niet volmaakt was. Iets in zijn gezicht maakte dat onweerstaanbaar duidelijk. Misschien was het minder ketterij dan intelligentie die eruit sprak. Hoe dan ook, hij leek iemand met wie je zou kunnen praten als je het scherm kon ontlopen en alleen met hem was. Winston had nooit geprobeerd die indruk te toetsen; dat was onmogelijk. O'Brien keek op zijn horloge, zag dat het bijna elf uur was en besloot kennelijk te blijven tot het einde van de Twee Minuten Haat. Hij ging in dezelfde rij zitten als Winston, een paar stoelen verderop. Tussen hen in zat een kleine blonde vrouw die in het hokje naast dat van Winston werkte. Het zwarte meisje zat precies achter hem.

Plotseling, als uit een hels mechaniek, klonk er een afgrijselijk gekrijs uit het grote scherm aan het einde van de zaal. Het was een geluid dat je tanden deed knarsen en je nekharen overeind zette. De Haat was begonnen.

Zoals altijd verscheen het gezicht van Emmanuel Goldstein, de Vijand van het Volk, op het scherm. Hier en daar klonken gesis. De kleine blonde vrouw piepte van afschuw en angst. Goldstein was de verrader die lang geleden (niemand wist precies wanneer) een van de leiders van de Partij was geweest, bijna op gelijke hoogte met Oom zelf, maar na een contrarevolutionaire daad ter dood veroordeeld en op raadselachtige wijze ontsnapt en verdwenen. Hoewel het programma van de Twee Minuten Haat elke dag wisselde, bleef Goldstein altijd de hoofdpersoon. Hij was de oerjudas, de eerste ontrouwe van de Partij. Alle latere misdaden tegen de Partij, alle verraad, alle sabotage, alle ketterij, alle afwijkingen stamden rechtstreeks uit zijn leer. Ergens leefde hij nog en smeedde hij zijn complotten: misschien aan de overkant van de zee onder bescherming van zijn begunstigers, of zelfs, zoals soms gefluisterd werd, hier in Oceanië verborgen.

Winston kreeg een brok in zijn keel. Hij kon Goldsteins gezicht niet zien zonder een pijnlijke mengeling van gevoelens. Dat magere Joodse gezicht met de witte haarkrans en

het kleine sikje – een intelligent gezicht, toch volkomen verwerpelijk, met die krankzinnige ouwemantjesuitdrukking en die lange neus waar een lorgnet op balanceerde. Hij leek op een schaap; en zijn stem klonk als geblaas. Goldstein spuwde zijn gebruikelijke gif tegen de Partijleer – aanvallen zo grotesk en kwaadaardig dat een kind ze had kunnen weerleggen, en toch net geloofwaardig genoeg om te suggereren dat minder scherpe geesten erin konden trappen. Hij beledigde Oom, hij beschuldigde de dictatuur van de Partij, hij eiste onmiddellijke vrede met Eurazië, hij bepleitte vrijheid van meningsuiting, van pers, van vergadering, van gedachte, hij snikte dat de revolutie verraden was – alles in dat snelle, bombastische dialect dat een karikatuur was van de gebruikelijke Partijredenaarsstijl en zelfs een paar nieuwsspraakwoorden bevatte: meer dan enig Partijlid in het dagelijks leven gebruikte. En al die tijd marcheerden achter hem eindeloze colonnes Euraziatische soldaten over het scherm – rij na rij stevige mannen met stille Aziatische gezichten vulden het beeld, verdwenen en maakten plaats voor nieuwe. Het zware ritme van hun laarzen vormde de ondertoon bij Goldsteins geblaas.

De Haat had de dertig seconden nog niet bereikt of al de helft van de aanwezigen schreeuwde het uit van onbeheerste woede. Het tevreden schapengezicht op het scherm en de verschrikkelijke macht van het Euraziatische leger erachter waren ondraaglijk, zeker omdat alleen al de aanblik of de gedachte aan Goldstein automatisch angst en haat opriep. Hij was een constanter voorwerp van afschuw dan Eurazië of Oostazië, want wanneer Oceanië met de een in oorlog was, leefde het meestal in vrede met de ander. Toch was het vreemd dat Goldstein, hoewel door iedereen gehaat, terwijl zijn theorieën dagelijks honderd keer werden tegengesproken, vernietigd, belachelijk gemaakt en zijn erbarmelijke dwaasheid aan de kaak gesteld, toch nooit aan invloed leek in te boeten. Er waren altijd nieuwe naïevelingen die hij verleidde. Geen dag ging voorbij zonder dat spionnen en saboteurs in zijn dienst door de Gedachtenpolitie ontmaskerd werden. Hij stond aan het hoofd van een onzichtbaar leger, een ondergronds netwerk van samenzweerders dat de omverwerping van de staat beraamde. Zijn naam zou de Broederschap luiden. Er gingen ook geruchten over een verwerpelijk boek, een verzameling van alle ketterijen, door Goldstein geschreven en in het geniep verspreid. Het had geen titel. Als het ter sprake kwam, noemden ze het gewoon het boek. Al dit alles was alleen bekend uit vage geruchten. Noch de Broederschap, noch het boek werd door Partijleden genoemd als ze het konden vermijden.

In de tweede minuut werd de Haat razend. De mensen stampten op hun stoelen en brulden om de stem van het scherm te overstemmen. De kleine blonde vrouw was vuurrood geworden en haar mond opende en sloot als die van een aangespoelde vis. Zelfs O'Briens gezicht liep rood aan. Hij zat kaarsrecht, zijn brede borst zwol en zwoegde alsof hij een hoge golf trotseerde. Het zwarte meisje achter Winston begon te schreeuwen: "Vuile zwijn! Vuile zwijn!" en greep plotseling een nieuwsspraakwoordenboek dat ze naar het scherm smet. Het raakte Goldstein op zijn neus; de stem ging onverstoort door. In een flits

van helderheid beseftte Winston dat hij net zo hard brulde als de rest en met zijn hakken tegen de stoelleuning schopte. Het verschrikkelijkste aan de Twee Minuten Haat was niet dat je moest toekijken, maar dat je niet níét kon meedoen. Binnen dertig seconden hoefde je niet meer te veinzen. Een smerige uitbarsting van angst en wrok, een lust om te doden, te martelen, schedels in te slaan met een hamer, leek als een elektrische vonk door de groep te schieten en veranderde iedereen, zelfs tegen zijn zin, in een krijsende, grijnzende krankzinnige. Toch was de woede een abstracte, losstaande emotie die van het ene voorwerp op het andere kon worden gericht als de vlam van een brander. Zo keerde Winstons haat zich op een gegeven moment niet meer tegen Goldstein maar tegen Oom, tegen de Partij, tegen de Gedachtenpolitie, en zijn hart ging uit naar de eenzame ketter op het scherm, laatste hoeder van waarheid en eerlijkheid in een wereld van leugens. Het volgende ogenblik smolt hij weer samen met de anderen en leek alles wat over Goldstein gezegd werd waar. In zulke momenten veranderde zijn heimelijke haat voor Oom in aanbidding, en Oom leek op te rijzen als een onoverwinnelijke, onverschrokken beschermer, rotsvast tegenover de Aziatische horden, terwijl Goldstein, ondanks zijn eenzaamheid, zijn machteloosheid en de twijfel aan zijn bestaan, leek op een duistere tovenaar die met alleen de kracht van zijn stem de grondvesten van de beschaving kon doen wankelen.

Soms was het zelfs mogelijk de haat bewust te sturen. Met de geweldige inspanning van iemand die zijn hoofd lostrekt uit het kussen in een nachtmerrie slaagde Winston erin zijn haat van het gezicht op het scherm te verplaatsen naar het zwarte meisje achter hem. Heldere, heerlijke visioenen schoten door zijn hoofd. Hij sloeg haar dood met een knuppel. Hij bond haar naakt vast aan een paal en doorboorde haar met pijlen als Sint-Sebastiaan. Hij verkrachtte haar en sneed haar de keel door op het moment van extase. Bovendien begreep hij beter dan ooit waarom hij haar haatte. Hij haatte haar omdat ze jong was, knap en preuts, omdat hij met haar naar bed wilde en dat nooit zou kunnen, omdat om dat lieve, slanke middel dat leek te smeken om te worden omvat alleen die schandelijke scharlaken band zat, symbool van opdringerige kuisheid.

De Haat bereikte zijn hoogtepunt. Goldsteins stem was echt schapenblaten geworden en even leek zijn gezicht dat van een schaap. Toen veranderde het schapegezicht in dat van een oprukkende Euraziatische soldaat, reusachtig en angstaanjagend, mitrailleur ratelend, alsof hij door het scherm heen brak, zodat mensen op de voorste rijen in hun stoel wegdoken. Op datzelfde ogenblik, tot algemene opluchting, werd het vijandige gezicht dat van Oom, zwart haar en zwarte snor, vol macht en raadselachtige kalmte, zo overheersend dat het bijna het hele scherm vulde. Niemand luisterde naar wat Oom zei. Het waren wat vage aanmoedigingswoorden, het soort dat klinkt te midden van het slagveldgewoel, onverstaanbaar op zich maar vertrouwen schenkend door het feit dat ze werden uitgesproken. Toen vervaagde Ooms gezicht en verschenen de drie Partijleuzen in grote blokletters:

Oorlog is vrede Vrijheid is slavernij Onwetendheid is kracht.

Ooms gezicht leek nog enkele seconden op het netvlies na te trillen, te fel om meteen te verdwijnen. De kleine blonde vrouw wierp zich tegen de rugleuning van de stoel voor haar. Met bevende lippen mompelde ze iets als “Mijn Redder!” en strekte haar armen naar het scherm. Toen verborg ze haar gezicht in haar handen. Ze bleek een gebed op te zeggen.

Op dat moment begon de hele groep een diepe, langzame, ritmische chant: “Oom! ... Oom! ... Oom!”, eindeloos herhaald, heel traag, met lange pauzes tussen elk woord – een zwaar, bijna wild gemompel waaruit bijna het geluid van blote voeten op de grond en het slaan van tamtams leek op te stijgen. Ze gingen minstens dertig seconden door. Het was een refrein dat vaak klonk in zulke ogenblikken van hevige emotie. Gedeeltelijk een soort hymne aan de wijsheid en majesteit van Oom, maar vooral een vrijwillige hypnose, een bewust onderdrukken van het bewustzijn door het hameren van woorden. Winston voelde zijn ingewanden samentrekken. Als hij tijdens de Twee Minuten Haat niet kon ontkomen aan de algemene waanzin, vervulde dit primitieve scanderen van “Oom! ... Oom!” hem altijd met afgrijzen. Natuurlijk zong hij mee met de anderen: dat kon niet anders. Gevoelens verbergen, gezicht in de plooi houden, doen als iedereen, was een ingesleten reflex. Maar een paar seconden lang had het in zijn ogen verraden kunnen worden. En precies op dat moment gebeurde het opmerkelijke – als het tenminste echt gebeurd was.

Zijn blik kruiste even die van O'Brien. Deze was opgestaan. Hij had zijn bril afgezet en zette hem weer op met dat kenmerkende gebaar. Een fractie van een seconde ontmoetten hun ogen elkaar en Winston wist – ja, hij wist het! – dat O'Brien hetzelfde dacht als hij. Er was een onmiskenbare boodschap overgegaan. Alsof hun geesten zich geopend hadden en hun gedachten via hun ogen uitgewisseld werden. “Ik sta aan jouw kant,” leek O'Brien te zeggen. “Ik weet precies wat je voelt. Ik ken al je minachting, je haat, je walging. Maar wees gerust, ik behoor tot jouw kant!” Toen doofde de flits van begrip en werd O'Briens gezicht weer even ondoorgrondelijk als dat van de rest.

Dat was alles, en al twijfelde hij of het echt gebeurd was. Zulke voorvallen hadden nooit vervolgd. Ze voedden alleen maar het geloof, of de hoop, dat er anderen waren die net als hij vijanden van de Partij waren. De geruchten over grote ondergrondse samenzweringen waren misschien toch waar – misschien bestond de Broederschap echt! Ondanks alle arrestaties, bekentenissen en executies viel niet zeker te zeggen of de Broederschap geen mythe was. Sommige dagen geloofde hij erin, andere niet. Er was geen bewijs, alleen vluchtige sporen die alles en niets konden betekenen: flarden van gesprekken opgevangen, vage graffiti op wc-muren, en een keer, toen twee vreemden elkaar passeerden, een lichte handbeweging die op een herkenningsteken had kunnen lijken. Het waren gissingen: hij had zich alles waarschijnlijk ingebeeld. Hij was naar zijn hokje teruggekeerd zonder nog naar O'Brien om te kijken. Het idee om het kortstondige contact voort te zetten kwam amper bij hem op. Dat zou levensgevaarlijk zijn geweest, zelfs als hij had geweten hoe. Een

of twee seconden hadden ze een dubbelzinnige blik gewisseld, dat was alles. Maar het was al een buitengewone gebeurtenis die de gedwongen eenzaamheid doorbrak waarin iedereen moest leven.

Winston richtte zich op in zijn stoel. Hij liet een boer. De gin steeg weer op uit zijn maag.

Zijn ogen richtten zich op de pagina. Hij ontdekte dat hij tijdens het denken automatisch had doorgekrabbeld. En het was niet meer het onbeholpen, moeizame schrift van daarvoor. De pen was wellustig over het papier gegleden, in grote letters:

DOOD AAN OOM DOOD AAN OOM DOOD AAN OOM DOOD AAN OOM
DOOD AAN OOM

Steeds weer, tot halverwege de pagina. Hij voelde een rilling van paniek. Het was belachelijk, want die woorden opschrijven was niet gevaarlijker dan een dagboek bijhouden; maar even overwoog hij de bladzijde stuk te scheuren en het hele plan op te geven. Toch deed hij het niet. Hij wist dat het zinloos was. Of hij nu “DOOD AAN OOM” schreef of het naliet, het maakte niets uit. Of hij het dagboek voortzette of stopte, het maakte niets uit. De Gedachtenpolitie zou hem hoe dan ook grijpen. Hij had het wezenlijke misdrijf begaan – en zou het begaan hebben zelfs zonder iets op papier te zetten – het misdrijf dat alle andere omvatte. Ze noemden het denkcrime. Denkcrime kon niet eeuwig verborgen blijven. Je kon het een tijdje verbergen, jaren misschien, maar vroeg of laat pakten ze je.

Het was altijd 's nachts – arrestaties vonden altijd 's nachts plaats. Het wakker schrikken, de ruwe hand die je bij de schouder greep, de verblindende lichten, de sinistere kring van gezichten rond je bed. Meestal was er geen proces, geen melding van de arrestatie. Mensen verdwenen gewoon, altijd 's nachts. Je naam werd uit de registers geschrapt, elke sporen van je daden uitgewist, je bestaan ontkend en daarna vergeten. Je was afgeschaft, vernietigd: vervluchtigd, zeiden ze. Even werd hij bevangen door een soort hysterie. Hij begon zenuwachtig te krabbelen: ze gaan me doden het kan me niet schelen ze schieten me in mijn rug het kan me niet schelen dood aan oom ze schieten je altijd in je rug het kan me niet schelen dood aan oom —

Hij leunde achterover, een beetje beschaamd, en legde de pen neer.

Hij schrok hevig: er werd op de deur geklopt.

Al zo snel! Hij bleef roerloos zitten in de hoop dat wie het ook was na één keer zou weggaan. Maar nee, er werd opnieuw geklopt. Het ergste was om het onvermijdelijke uit te stellen. Zijn hart bonsde, maar zijn gezicht was waarschijnlijk onbewogen door de gewoonte. Hij stond op en liep zwaar naar de deur.

HOOFDSTUK II

Toen hij zijn hand op de deurkruk legde, zag Winston dat het schrift nog openlag op tafel. DOOD AAN OOM stond er in grote letters overheen, goed leesbaar vanaf de andere kant van de kamer. Ongelooflijk dom van hem. Toch besepte hij, zelfs in die schrik, dat hij het crèmewitte papier niet had willen bederven door het dicht te slaan terwijl de inkt nog nat was. Hij ademde diep in en deed open. Een golf van opluchting sloeg door hem heen. Buiten stond een grauwe, versleten vrouw met warrig haar en een verweerd gezicht.

‘Ach kameraad,’ begon ze klagelijk, ‘ik hoorde je thuiskomen. Zou je even naar ons aanrecht kunnen kijken? Het zit verstopt en...’

Het was mevrouw Parsons, de vrouw van een buurman op dezelfde verdieping. (‘Mevrouw’ was een woord dat de Partij afkeurde – je hoorde iedereen ‘kameraad’ te noemen – maar bij sommige vrouwen gebruikte je het vanzelf.) Ze was een jaar of dertig, maar zag er veel ouder uit. Het leek wel of er stof in de groeven van haar gezicht zat vastgekoekt. Winston liep met haar mee de gang in. Dit soort klusjes was bijna dagelijks. De flats in de Overwinningsresidentie, gebouwd in de jaren dertig, waren oud en vielen uit elkaar. Plafonds en muren verkruiden, leidingen barstten bij de minste vorst, het dak lekte zodra het sneeuwde, de verwarming deed het op halve kracht of helemaal niet als er bezuinigd moest worden. Reparaties, tenzij je ze zelf kon klaren, moesten door commissies worden goedgekeurd die soms twee jaar over een nieuw raam deden.

‘Het komt natuurlijk doordat Tom er niet is,’ verontschuldigde mevrouw Parsons zich vaag. De flat van de Parsons was groter dan die van Winston, en op een andere manier vervuild. Alles zag eruit alsof het was omgestoten en vertrapt, alsof er wilde dieren doorheen waren getrokken. Resten van speelgoed – hockeysticks, bokshandschoenen, een lekgeprikte bal, een binnenstebuiten gekeerde korte broek – slingerden over de vloer, en op tafel lagen stapels vuile borden en hoekige schriften. Aan de muren hingen scharlaken vaandels van de Jeugdliga en de Spionnen, en een levensgrote poster van Oom. Bij de vertrouwde koollucht die overal in het gebouw hing, kwam een scherpe zweetgeur die je meteen herkende – al wist je niet precies waarom – als de geur van iemand die er niet was. In de kamer ernaast probeerde iemand met een kam en een rol wc-papier de maat te houden van de militaire muziek die uit het telescherm schalde.

‘Het zijn de kinderen,’ zei mevrouw Parsons met een schichtige blik naar de deur. ‘Ze mochten vandaag niet naar buiten. Dus...’

Ze maakte haar zinnen nooit af. De gootsteen stond bijna vol met een groenig vocht dat nog erger naar kool stonk dan anders. Winston knielde neer en keek in de afvoer. Hij haatte

het om zijn handen te gebruiken, en hij haatte het om te knielen, want dan kon zijn hoest weer opspelen. Mevrouw Parsons stond erbij en keek werkeloos toe.

‘Als Tom thuis was geweest, had hij het zo gefixt,’ zei ze. ‘Hij is er dol op, hij kan zo goed met zijn handen overweg.’ Parsons werkte met Winston op het Ministerie van Waarheid. Een dikke, maar levendige man, van een verbijsterende domheid, een vat vol dwaze geestdrift – een van die blinde lastdieren waarop de stabiliteit van de Partij nog meer steunde dan op de Gedachtenpolitie. Op zijn vijfendertigste was hij tegen zijn zin uit de Jeugdliga gezet, en daarvoor was hij er zelfs een jaar langer in gebleven dan mocht, bij de Spionnen. Op het Ministerie had hij een ondergeschikte baan waar geen verstand voor nodig was, maar buiten was hij een belangrijk lid van de Sportcommissie en van alle andere commissies die groepsuitjes organiseerden, spontane demonstraties, spaaracties en andere vrijwillige bezigheden. Met trots vertelde hij, tussen twee trekken aan zijn pijp, dat hij de laatste vier jaar elke avond in het Volkshuis was geweest. Een sterke zweetlucht, als een getuige van al die energie, hing om hem heen en bleef nog lang hangen nadat hij weg was.

‘Hebt u een moersleutel?’ vroeg Winston, zijn hand al op de moer van de sifon.

‘Een moersleutel...’ herhaalde mevrouw Parsons als verlamd. ‘Ik weet niet, misschien hebben de kinderen...’

Er klonk gestamp van laarzen en een nieuwe kamstoot toen de kinderen de kamer binnenstormden. Mevrouw Parsons kwam met de sleutel. Winston liet het water weglopen en trok met afkeer een prop haar uit de afvoer die de leiding blokkeerde. Hij spoelde zijn vingers zo goed mogelijk af onder de koude kraan en ging terug naar de woonkamer.

‘Handen omhoog!’ brulde een woeste stem.

Een stevige jongen van negen dook achter de tafel vandaan en richtte een namaakmachinepistool op hem, terwijl zijn zusje, een jaar of twee jonger, hetzelfde deed met een stuk hout. Beiden droegen de korte blauwe broek, het grijze hemd en de rode sjaal van de Spionnen. Winston stak zijn handen omhoog, maar met een onbehaaglijk gevoel: de jongen keek zo gemeen dat het misschien niet helemaal spel was. ‘Verrader!’ bulderde de jongen. ‘Je bent een denkcrimineel! Euraziatische spion! Ik maak je dood, ik laat je vervluchtigen, ik stuur je naar de zoutmijnen!’

Ze sprongen om hem heen en schreeuwden ‘Verrader!’ en ‘Denkcrimineel!’, het meisje deed alles na wat haar broer deed. Het was een beetje eng, zoals jonge tijgertjes die ravotten en straks menseneters zullen worden. In de ogen van de jongen lag een berekenende felheid, een duidelijk verlangen om Winston te slaan of te schoppen, en het besef dat hij er bijna sterk genoeg voor was. Gelukkig was dat pistool nep, dacht Winston.

Mevrouw Parsons keek nerveus van Winston naar haar kinderen en weer terug. In het licht van de kamer zag hij met belangstelling dat er echt stof in de rimpels van haar gezicht zat.

‘Die apen!’ riep ze uit. ‘Ze zijn kwaad omdat ze vanavond niet naar de ophanging mogen. Ik heb te veel te doen om ze mee te nemen, en Tom komt niet op tijd thuis van zijn werk.’

‘Waarom mogen we niet naar de ophanging?’ gromde de jongen met zijn zware stem.

‘Wil ophanging zien! Wil ophanging zien!’ gilde het meisje, al springend.

Winston herinnerde zich dat er die avond in het park enkele Euraziatische krijgsgevangenen zouden worden opgehangen wegens oorlogsmisdaden. Dat schouwspel, altijd drukbezocht, vond ongeveer eens per maand plaats. De kinderen wilden er altijd bij zijn. Hij nam afscheid van mevrouw Parsons en stapte de gang in. Hij had nog geen zes stappen gedaan of iets raakte hem in zijn nek, een felle pijn schoot door hem heen. Het voelde als een witgloeiend stuk metaal. Hij draaide zich net op tijd om om te zien hoe mevrouw Parsons haar zoon naar binnen trok terwijl die een katapult in zijn zak stak.

‘Goldstein!’ brulde de jongen toen de deur dichtsloeg. Maar wat Winston het meest trof, was de wanhopige angst in de grauwe ogen van de vrouw.

Terug in zijn eigen flat liep hij snel langs het telescherm en ging weer aan tafel zitten, zijn nek wrijvend. De muziek was opgehouden. In plaats daarvan las een harde, militaire stem met gulzig genoegen een beschrijving voor van de bewapening van de nieuwe drijvende vesting die zojuist voor anker was gegaan tussen IJsland en de Faeröer.

Met zulke kinderen, dacht hij, moest die arme vrouw in eeuwige angst leven. Nog een jaar of twee, en ze zouden dag en nacht op haar loeren, elk spoor van onorthodoxie opsporen. Bijna alle kinderen waren nu vreselijk. Het ergste was dat organisaties als de Spionnen hen opzettelijk veranderden in kleine onhandelbare wilden, en toch wekte dat bij hen geen enkele neiging op om zich tegen de Partijdiscipline te keren. Integendeel, ze aanbad de Partij en alles wat ermee te maken had. De liederen, de optochten, de vaandels, de marsen, de oefeningen met namaakgeweren, de leuzen, de verering van Oom – voor hen was het één groot spel. Al hun felheid richtte zich naar buiten, tegen de vijanden van de staat, tegen vreemden, verraders, saboteurs, denkcriminelen. Het was bijna normaal dat mensen boven de dertig bang waren voor hun eigen kinderen. En terecht: er ging geen week voorbij of de Times meldde hoe een sluwe snotneus – een ‘kinderheld’ – compromitterende woorden had opgevangen en zijn ouders bij de Gedachtenpolitie had aangegeven.

De pijn van de katapult was weggezakt. Hij pakte lusteloos zijn pen weer op, zich afvragend of hij nog iets in zijn dagboek kon schrijven. Plotseling dacht hij weer aan O’Brien.

Een paar jaar geleden – zeven misschien? – had hij gedroomd dat hij door een donkere kamer liep. Iemand die naast hem zat, zei rustig, bijna achteloos: ‘We moeten elkaar ontmoeten op de plek waar geen duisternis is.’ Het was geen bevel, eerder een voorstel. Hij was gewoon doorgelopen. Het merkwaardige was dat de woorden hem op dat moment niet echt waren bijgebleven. Pas later, gaandeweg, kregen ze betekenis. Hij wist niet meer

of hij O'Brien voor of na die droom voor het eerst had gezien, noch wanneer hij de stem aan hem had gekoppeld. Maar hoe dan ook, hij had hem herkend. Het was O'Brien die in het donker tegen hem had gesproken.

Winston had nooit kunnen vaststellen – zelfs niet na die blik van vanmorgen – of O'Brien een vriend of een vijand was. Dat deed er eigenlijk weinig toe. Tussen hen bestond een band van begrip, sterker dan vriendschap of kameraadschap. 'We moeten elkaar ontmoeten op de plek waar geen duisternis is,' had hij gezegd. Winston wist niet wat het betekende, maar op de een of andere manier zou het gebeuren.

De stem op het telescherm zweeg even. Een heldere, zuivere trompetstoot klonk door de bedompte lucht. Toen werd de stem schrill: 'Aandacht! Aandacht alstublieft! Er is zojuist een bericht binnengekomen vanaf het Malabarrofront. Onze troepen in Zuid-India hebben een glansrijke overwinning behaald. Wij mogen officieel aannemen dat de prestaties die wij melden de oorlog aanzienlijk dichterbij zijn einde kunnen brengen. In detail...' Het slechte nieuws komt zo, dacht Winston. En inderdaad, na een bloederige beschrijving van de vernietiging van het Euraziatische leger en indrukwekkende aantallen doden en gevangenen volgde de mededeling dat de chocoladerantsoenen vanaf volgende week van dertig naar twintig gram zouden worden teruggebracht.

Winston boerde weer. De roes van de gin trok weg en liet een leeg gevoel achter. Het telescherm – misschien om de overwinning te vieren, misschien om de verlaging van het chocola te verdoezelen – speelde het Oceanië-lied: alles voor jou. Je hoorde op te staan als dat klonk. Maar hier, waar niemand hem zag, bleef hij zitten. Alles voor jou maakte plaats voor lichtere muziek. Winston liep naar het raam. Het weer was nog steeds helder en koud. In de verte klonk een doffe dreun: een raket die neerkwam. Twintig, dertig per week vielen er nu op Londen. Op straat sloeg de wind nog altijd tegen de poster, en het woord Engelsoc verscheen en verdween op het juiste moment. Engelsoc. De heilige beginselen van de Engelsoc. Nieuwsspraak, dubbeldenken, de kneedbaarheid van het verleden. Hij voelde zich als een verdwaalde in de diepe zee, verloren in een monsterlijke wereld waarin hijzelf het monster was. Hij was alleen. Het verleden was dood, de toekomst ondenkbaar. Hoe kon hij er zeker van zijn dat er ook maar één mens aan zijn kant stond? En hoe weten of de heerschappij van de Partij niet eeuwig zou duren? Als antwoord drongen de drie leuzen op de witte gevel van het Ministerie van Waarheid zich weer aan hem op:

Oorlog is vrede
Vrijheid is slavernij
Onwetendheid is kracht.

Hij haalde een munt van vijftwintig cent uit zijn zak. Ook daarop stonden de leuzen in kleine letters, en aan de andere kant het gezicht van Oom. Zelfs op die munt volgden de ogen je. Op munten, postzegels, boekomslagen, vaandels, affiches, sigarettenpakjes – overal. Altijd die ogen die je nastarden, altijd die stem die je omhulde. Wakker of slapend, werkend of etend, binnen of buiten, in bad of in bed: geen ontkomen aan. Niets behoorde je toe, behalve de paar kubieke centimeter in je schedel.

De zon was gedraaid; de talloze ramen van het Ministerie van Waarheid vingen geen licht meer en zagen er even dreigend uit als schietgaten in een vesting. Zijn hart kromp ineen voor die machtige piramide. Ze was te massief, te onverwoestbaar. Duizend raketten zouden haar niet neerhalen. Weer vroeg hij zich af voor wie hij dat dagboek schreef. Voor de toekomst, voor het verleden – voor een misschien denkbeeldige tijd. En wat hem wachtte was niet de dood, maar de vernietiging. Het schrift zou tot as worden, en hijzelf vervluchtigd. Alleen de Gedachtenpolitie zou zijn woorden lezen, om ze daarna uit de wereld en uit de herinnering te wissen. Hoe kun je een beroep doen op de toekomst als er geen spoor van je overblijft, niet eens een anoniem krabbeltje op een vodje papier?

Het telescherm sloeg veertien uur. Over tien minuten moest hij vertrekken om half drie op zijn werk te zijn. Vreemd genoeg gaf die bel hem nieuwe kracht. Hij was een eenzame geest die een waarheid verkondigde die nooit iemand zou horen. Maar zolang hij die verkondigde, op een duistere manier, bleef de keten niet verbroken. Niet door gehoord te worden, maar door wakker te blijven, gaf je de menselijke erfenis door. Hij ging terug naar de tafel, doopte zijn pen in de inkt en schreef:

Aan de toekomst of aan het verleden, aan een tijd waarin denken vrij is, waarin mensen van elkaar verschillen en niet alleen leven. Aan een tijd waarin waarheid bestaat en wat gedaan is niet ongedaan gemaakt kan worden: Uit de tijd van de gelijkvormigheid, uit de tijd van de eenzaamheid, uit de tijd van Oom, uit de tijd van dubbeldenken: Groet!

Hij was al dood, dacht hij. Pas nu, nu hij zijn gedachten eindelijk had kunnen uitspreken, leek hij een beslissende stap te hebben gezet. De gevolgen van elke daad zitten al in de daad zelf. Hij schreef:

Denkcrime bedreigt niet met de dood: denkcrime *is* de dood. Nu hij zichzelf als een dode beschouwde, was het belangrijk om zo lang mogelijk in leven te blijven. Twee vingers van zijn rechterhand zaten onder de inkt. Juist zulke kleinigheden konden je verraden. Een of andere ijverige snuffelaar op het Ministerie (waarschijnlijk een vrouw, zo'n type als die blonde of die donkere van Fictie) zou zich afvragen waarom hij tijdens de lunchpauze had geschreven, waarom met een vulpen, wat hij in vredesnaam had opgeschreven – en het melden bij de juiste dienst. Hij ging naar de badkamer en schrobde de inkt er zorgvuldig af met de bruine zeep die zo ruw was als schuurpapier en daarom juist in dit geval volmaakt.

Hij legde het schrift terug in de la. Het had geen zin het te verbergen, maar hij kon er in elk geval voor zorgen dat hij zou merken of het gevonden was. Een haar op de snede was te opvallend. Met zijn vingertop nam hij een wit stofkorreltje en legde het op een hoek van de kaft, op een plek waarvan hij zeker wist dat het eraf zou vallen als iemand het schrift oppakte.